

ANASTASIIA POLTORAK, ANNA MIRON
Mykolaiv

OPTIMIZATION OF VAT THROUGH THE MECHANISM OF TAX PLANNING IN ENTERPRISES

In the article the essence of tax planning at the enterprise. Overview of tax planning measures to optimize the payment of VAT in businesses and the expected results from their use, such as uniform distribution of VAT payments in tax reporting periods, optimizing database taxation of supplies, goods / services; self-manufactured products / services; fixed assets and others.

Key words: optimization, value added tax, tax payments, tax planning, tax planning measures.

АНАСТАСИЯ ПОЛТОРАК, АННА МИРОН
г. Николаев

ОПТИМИЗАЦИЯ УПЛАТЫ НДС ЧЕРЕЗ МЕХАНИЗМ НАЛОГОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье определена сущность налогового планирования на предприятии. Представлены способы налогового планирования с целью оптимизации уплаты налога на добавленную стоимость на предприятиях и ожидаемые результаты от их применения, такие как: равномерное распределение платежей по НДС в налоговых отчетных периодах, оптимизация баз налогообложения операций по поставке: товаров/услуг; самостоятельно изготовленных товаров/услуг; необоротных активов и другие.

Ключевые слова: оптимизация, налог на добавленную стоимость, налоговые платежи, налоговое планирование, способы налогового планирования.

Стаття надійшла до редколегії 05.06.2016

УДК 330.101.54

ТЕТЯНА ТКАЛІЧ
м. Миколаїв
metti555@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ПРО ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Робота присвячена аналізу підходів до визначення особливостей формування національних соціально-економічних систем в умовах глобалізації. З'ясовано особливості національних моделей сучасних змішаних економічних систем. Визначені фактори, що негативно впливають на формування національної соціально-економічної системи України.

Ключові слова: економічна система, трансформаційна економіка, моделі розвитку.

Проблеми трансформації економічних систем в умовах глобалізації набувають особливого науково-теоретичного та практичного значення з урахуванням сучасних реалій розвитку Української держави. Загальновизнаним є те, що здійснювані в країні соціально-економічні перетворення призвели до результатів, якісно відмінних від очікуваних. Недостатній ступінь розробки теоретико-

методологічних засад трансформації економічних систем в умовах глобалізації, з одного боку, та важливість результатів даного дослідження для забезпечення динамічного розвитку України, з другого, свідчать про об'єктивну необхідність подальшого дослідження зазначеної наукової проблеми.

Розробленню економічних моделей присвячено свої дослідження чимало відомих за-

рубіжних учених, а саме: Дж. Шумпетер, Р. Солоу, Р. Харрод, Є. Домар, Дж. М. Кейнс, Дж. Бернал, В. Ойкен та ін. Запропоновані ними моделі економічного зростання, в основу яких переважно покладено факторний аналіз джерел росту економіки, були позитивно сприйняті світовою науковою спільнотою й названі їх іменами.

У наукових працях провідних українських дослідників А. Гальчинського, В. Гейця, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомова, А. Філіпенка, О. Соскіна та ін., міститься обґрунтування трансформації моделі економіки України в напрямках адаптації до сучасних глобалізаційних тенденцій і забезпечення національних інтересів нашої держави.

Метою даних досліджень є розкриття сутнісних характеристик та функціонально-структурних параметрів сучасних економічних систем для визначення системних ризиків трансформації економіки України в умовах глобалізації.

Соціально-економічними називаються такі системи, де людина ставить завдання та цілі не лише перед технічними системами, а й перед людьми, що входять в ці системи як елементи [2, 15].

Аналіз поняття «система» вимагає вивчення зв'язку останньої з конкретною ситуацією її функціонування. Під «середовищем» розуміють сукупність усіх об'єктів, зміна властивостей яких впливає на систему, а також об'єктів, чії властивості змінюються внаслідок дії системи. Узагальнюючи властивості системи, необхідно мати можливість оперувати знаннями про ці властивості, переносити їх з однієї практичної ситуації до іншої. Це дає змогу зрозуміти (передбачити) майбутню «поведінку» системи [2, 23–35].

Складність «поведінки» економічної системи стосовно середовища обумовлена також неоднозначністю елементів, які становлять зміст останнього. Основним змістом середовища, в якому функціонує економічна система, є морально-етичні відносини. Вони, з одного боку, залежать від економічних обставин, з іншого – самі ж визначають у відповідних умовах діючі параметри економічних систем (наприклад, їх соціально-економічну ефективність).

Важливим аспектом дослідження економічної системи є розуміння соціального «фундаменту», на якому вона виникає та функціонує. Мова йде про такі складові, як індивідуалізм і колективізм.

Нарешті, аналізуючи поняття «система», слід виділити ще одну складову – її реальне існування, що характеризується різноманітними формами (що називають моделями). Модель є аналогом досліджуваної системи, матеріалізованим образом уявлень.

Визначення власної моделі економічного розвитку – важлива й необхідна справа уряду й політичних сил країни. При її вирішенні необхідно враховувати сучасний стан економіки країни, її ресурсний потенціал (трудові й природні ресурси, науково-технічну базу), особливості соціально-політичних відносин, ступінь участі країни в міжнародному поділі праці, її геополітичне положення – тобто можливості країни [5, 213].

Залежно від того, як вирішується проблема розміщення благ, а отже, і координація економічної діяльності, розрізняють певні економічні системи. Очевидно, що особливості кожної економічної системи, що характеризують розбіжності у способах розміщення благ і координації економічної діяльності, визначаються розбіжностями в інститутах та інституційних структурах, які регулюють економічну поведінку.

Таким чином, економічна система розглядається як сукупність трьох складових: відносин між господарюючими суб'єктами, що забезпечують виробництво, розподіл, обмін і споживання товарів (послуг); системи координації; системи мотивації та контролю. Порівняльний аналіз названих варіантів дає можливість доповнювати та конкретизувати уявлення про елементи, характерні для кожної системи.

Характеристика доцільності форм існування економічних систем, їх класифікація відрізняється множинністю, тобто вона використовує досить великий набір критеріїв (ознак). Основу цієї множинності складає об'єктивне різноманіття властивостей економічних систем. Критерії економічних систем у збільшеному вигляді можна поділити на три групи: структуроутворювальні; соціально-економічні (змістовні); об'ємні та динамічні.

У сучасному світі існують декілька типів економічних систем – дві системи, в яких домінує ринкове господарство: ринкова економіка вільної конкуренції (чистий капіталізм) і сучасна ринкова економіка (сучасний капіталізм), і дві неринкові системи: традиційна та планова, в рамках кожної з яких діють різноманітні моделі економічного розвитку окремих країн і регіонів [1, 48].

При поєднанні та переплетенні різних форм господарства, різних формаційних утворень та різних цивілізаційних систем, а також більш складних сполучень різних елементів системи можна говорити про змішані економічні системи – змішану економіку, особливістю якої є гетерогенність (різноманітність) складових елементів.

У різних країнах складаються різні моделі змішаної економіки. Становлення певної моделі змішаної економіки визначається рядом факторів: менталітетом нації, ходом історичного розвитку, геополітичним становищем, рівнем розвитку та характером матеріально-технічної бази та ін. ВВП, країн, в яких функціонують національні моделі змішаної економіки становить більшу частку світового ВВП (рис. 1) та вони є лідерами в рейтингу паритету купівельної спроможності (табл. 1).

Основні риси американської моделі змішаної економіки:

- низька частка державної власності та незначне пряме втручання держави в процес виробництва. Щорічно в державний бюджет США надходить близько 19% національного продукту;
- всіяке заохочення підприємницької активності. Основними принципами економічної політики є підтримка свободи економічної діяльності, заохочення підприємницької активності, захист конкуренції, обмеження монополій;
- високий рівень соціальної диференціації. Американські соціальні класи відчутно різняться. Завдання соціальної рівності взагалі не ставиться. Малозабеченим верствам населення створюється прийнятний рівень життя.

Основні риси європейської моделі змішаної економіки:

- активний вплив держави на функціонування національного ринкового господарства. В наш час державний бюджет країн Європейського співтовариства надходить від 29% (Іспанія) до 44% (Бельгія) національного продукту;
- захист конкуренції, заохочення дрібного і середнього бізнесу;

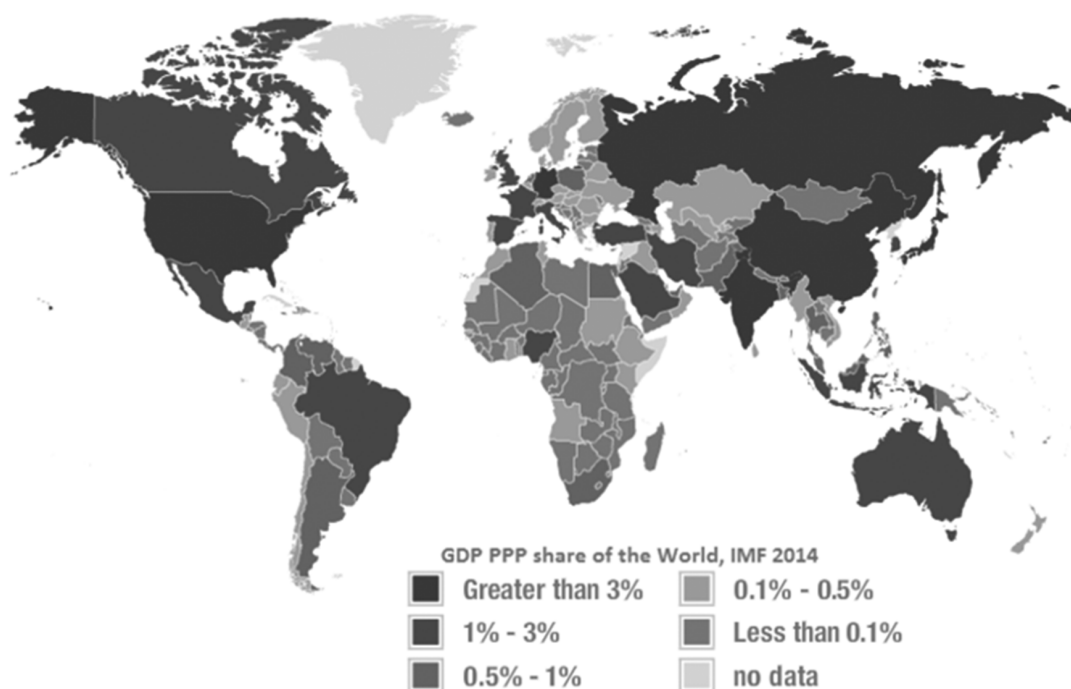

Рис. 1. ВВП країн світу на мапі (дані МВФ, 2014 р.)[3]

Таблиця 1

**Динаміка ВВП по паритету купівельної спроможності провідних країн світу
[розроблено автором на підставі 3; 4]**

Країни	№ рейтингу МВФ	№ рейтингу Всесвітнього банку	ВВП за даними МВФ млрд дол. США по паритету купівельної спроможності		
	2014 р.	2014 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
США	2	2	16163	16768	17419
ФРН	5	6	3549	3610	3722
Франція	9	9	2490	2535	2581
Японія	4	4	4343	4685	4751
КНР	1	1	14790	16173	17617

- сильна система соціального забезпечення. У Західній Європі соціальна орієнтація суспільно-економічних систем є найвищою в сучасному світі.

Питома вага всіх витрат на соціальні потреби у видатках федеральних бюджетів в більшості західноєвропейських країн становить 60% і більше, а у Франції та Австрії – навіть 73% і 78% відповідно. Для порівняння – ці витрати складають в США 55% [30, 112–129].

Особливості японської моделі змішаної економіки:

- координація діяльності уряду та приватного сектора. Чітка та ефективна
- взаємодія праці, капіталу і держави (профспілок, промисловців та фінансистів, уряду) в інтересах досягнення національних цілей;
- особлива роль держави в економіці. Японія – країна з сильною державною політикою, яка здійснюється без прямої участі держави в господарській діяльності. В наш час в державний бюджет Японії надходить всього 17% національного продукту;
- особливий нахил на роль людського фактора. Питома вага всіх витрат на соціальні потреби в Японії становить 45%. Низький рівень безробіття в країні пояснюється традиціями соціального партнерства, добре поставленим навчанням на робочих місцях, широким розповсюдженням роботи за тимчасовими контрактами (або неповний робочий день). Досягненням японської економіки є зниження питомої ваги бідних. Якщо в США і країнах ЄС цей показник досягає приблизно 15% від загальної чисельності населення, то в Японії він коливається близько 1%.

Незважаючи на щільну спільність соціально-економічного устрою розвинутих країн,

що стала наслідком спільних історико-економічних умов розвитку, в економіці цих країн можна виокремити декілька типових рис. Спільним у моделях розвинутих держав є те, що механізмом їх дії є розвинута економіка ринкового типу. Відрізняються вони деякими рисами економічних відносин, що ґрунтуються на національних традиціях або виходять з конкретної соціально-політичної ситуації всередині країни [6, 112–129].

Проте кожна модель розвитку не є чимось усталеним на тривалий час. Залежно від домінуючих тенденцій світового чи національного економічного розвитку моделі зближуються за своїм змістом; з цих самих причин якась країна може змінити звичну модель розвитку на іншу. Це дає свої певні результати в ефективності даних моделей економіки (рис. 2).

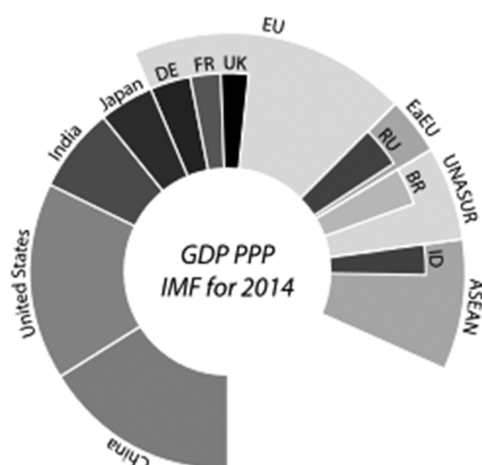

Рис. 2. ВВП 10 найкрупніших країн за ВВП та блоків (заданими МВФ 2014) [3]:

EU – Європейський союз, EaeU – Євразійський економічний союз, UNASUR – їх націй, ASEAN – АСЕАН

Нова планетарна специфіка з її викликами актуалізує конкуренцію не тільки технологій, а й культурних цінностей. Азіатська модель, на думку Ю. Пахомова, тому є конкурентоспроможною, що вона підвищує роль держави в економічному розвитку й поєднує не тільки ринок з державою, але й демократію з авторитаризмом (тобто з сильною владою), а також надає пріоритет духовним цінностям людини.

Після розпаду СРСР, вчені транзитивних пострадянських країн почали активно звертатися до відомих західних теорій, щоб на їх методологічній базі вибудувати власні економічні моделі. Слід зауважити, що більшість значених теорій спиралася на універсальні закони, що були сформульовані в межах економічного детермінізму та ігнорували вплив таких суб'єктивних чинників, як національні інтереси, ментальність, культура, релігія, що, наприклад для України, є суттєвим моментом [6, 28–39].

Прогнозні розрахунки на 2016–2019 роки Кабінету Міністрів України [7] враховують **складну поточну ситуацію, ряд припущень щодо зовнішньої кон'юнктури та внутрішніх умов розвитку економіки.**

Найбільше у 2015 році економіка України страждала від геополітичного конфлікту. Перепонами на шляху розвитку стали:

- 1) руйнування виробничих потужностей та транспортної інфраструктури на території військового конфлікту;
- 2) втрата міжгалузевих та логістичних зв'язків у регіональному та зовнішньоекономічному просторі;
- 3) ускладнення міжнародних відносин із країною-основним торговельним партнером (РФ);
- 4) недоступність енергетичної сировини (вугілля);
- 5) суттєве зростання інвестиційних ризиків та негативних очікувань населення.

Значний негативний вплив на економіку України у 2015 році справляли і накопичені системні диспропорції, наслідками яких стали девальваційні та інфляційні шоки [7].

На думку О. І. Соскіна, в Україні сформувалася особлива (тріадна) конфігурація економічної моделі та система зв'язків усередині неї: поряд із моделлю, яка вийшла із старої, централізованої (адміністративно-командної)

системи і має назву «модель державного соціалізму», та моделлю, що репрезентує сучасну ринкову економічну систему, характерну для більшості розвинутих та заможних європейських держав та має назву «модель народного капіталізму», у рамках цієї ж (ринкової) системи існує ще одна економічна модель, що склалася в нашій країні внаслідок неправильно обраної стратегії розвитку, невирішення завдань перехідного періоду і незавершеності соціально-економічних та політичних реформ. Це «модель державно-монополістичного капіталізму», яка нині за своїми масштабами переважає дві названі вище моделі [8, 47–56; 9, 137–147]. Звичайно, наявність такого сутнісного параметру розвитку моделі української економіки, як тріадність, не можна однозначно віднести до негативних ознак соціально-економічного розвитку країни. Понад те, практично всі національні економічні моделі поєднують у собі елементи різних моделей. І це вважалося б позитивною рисою, якби всі вони були інтегровані в єдине ціле, що розвивається в рамках загальної мети та відповідає інтересам більшої частини суспільства.

Однак у результаті відсутності в нашій державі національної трансформаційної моделі і невдалого запозичення чужих моделей економічного розвитку, зокрема моделі економічних реформ, що відомий як «вашингтонський консенсус», на жаль, перехід у нову якість придбав руйнівний характер. Замість прогресивних економічних і науково-технологічних зрушень, побудови соціально орієнтованої демократичної держави, підвищення матеріального добробуту і духовного рівня життя народу, Україна опинилася в глибокому занепаді.

Список використаних джерел

1. Бузгалин А. Экономика: «периодическая система элементов» / А. Бузгалин, А. Колганов // Вопросы экономики. — 2001. — № 9. — С. 46–61.
2. Беляев О. О. Экономическая система общества / О. О. Беляев, А. С. Бебело // Политическая экономия: навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — С. 38–52.
3. ВВП по данным МВФ по паритету покупательной способности [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gni/rating-countries-gni-info>.
4. ВВП по данным Всемирного банка по паритету покупательной способности [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gni/rating-countries-gni-info>.

5. Економічна теорія: Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання-Прес, 2007. — 719 с.
6. Мартін Шніцер. Порівняння економічних систем / Шніцер Мартін. — К. : Основи, 1997. — 519 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 р. № 558 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 роки».
8. Соскін О. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив / О. Соскін // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 1 (103). — С. 47–56.
9. Соскін О. Необхідність зміни економічної моделі для конкурентоспроможного розвитку України / О. Соскін // Економіка ринкових відносин. — 2010. — № 5–6. — С. 137–147.

TETIANA TKALICH

Mykolaiv

TO QUESTION ABOUT FACTORS OF INFLUENCE ON FORMING OF TRANSFORMATION MODELS OF DEVELOPMENT OF NATIONAL SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Work is sanctified to the analysis of going near determination of features of forming of the national socio-economic systems in the conditions of globalization. The features of national models of the modern mixed economic systems are found out. Certain factors that negatively influence on forming of the national socio-economic system of Ukraine.

Key words: economic system, transformation economy, models of development.

ТАТЬЯНА ТКАЛИЧ

г. Николаев

К ВОПРОСУ О ФАКТОРАХ ВЛИЯНИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Работа посвящена анализу подходов к определению особенностей формирования национальных социально-экономических систем в условиях глобализации. Выявлены особенности национальных моделей современных смешанных экономических систем. Определены факторы, негативно влияющие на формирование национальной социально-экономической системы Украины.

Ключевые слова: экономическая система, трансформационная экономика, модели развития.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2016